L-Università ta' Malta

IL-BORD TAL-MATRIKOLA U
TAĊ-ĊERTIFIKAT TAL-EDUKAZZJONI SEKONDARJA

LIVELL AVVANZAT TAL-MATRIKOLA
IT-TIENI SESSJONI 2021

SUĠĠETT:	**Il-Malti**
KARTA NUMRU:	I
DATA:	4 ta' Ottubru 2021
ĦIN:	mill-4:00 p.m. sas-7:05 p.m.

Il-Lingwa u l-Lingwistika

Wieġeb it-taqsimiet **KOLLHA**.

Ikteb b'Malti tajjeb. L-iżbalji fl-idjoma, fis-sintassi u fl-ortografija jnaqqsu ħafna l-marki.

TAQSIMA A: IL-KITBA ARGUMENTATTIVA (Total: 20 marka)

Ikteb komponiment argumentattiv ta' bejn 500 u 550 kelma dwar WAĦDA minn dawn it-temi.

1. Fid-dinja tal-lum sirna nitkellmu ħafna fuq it-tixrid ta' aħbarijiet qarrieqa bl-iskop li jpinġulna l-affarijiet kif jixtiequ huma. L-infodemija, li hi l-pandemija tal-informazzjoni, tinxtered fuq l-internet b'għafsa ta' buttuna u hija realtà globali. X'konsegwenzi qed iġġib magħha? Hemm xi mod kif nagħrfu jekk aħbar hix vera jew gidba? Iddiskuti.

JEW

2. Nisimgħu ħafna fuq l-istil tal-ħajja u kemm hu importanti li nagħmlu l-eżerċizzju u li noqogħdu attenti x'nieklu. Temmen li possibbli nagħmlu dan? Il-ħajja li qed ngħixu tgħinna nibqgħu dixxiplinati fl-ikel u fl-isport? U pajjiżna għandu biżżejjed faċilitajiet fejn nagħmlu l-eżerċizzju? Iddiskuti l-fehmiet tiegħek dwar dan.

JEW

3. Ta' sikwit nisimgħu li l-lingwa tagħna mhedda. Nisimgħu wkoll lil min jgħid li din ħaġa naturali, li qed tiġri lil kull lingwa fid-dinja, għax il-lingwi jevolvu. X'inhi l-opinjoni tiegħek dwar dan is-suġġett u x'taħseb fuq l-użu tal-Malti mill-ġenerazzjonijiet iż-żgħar?

JEW

4. L-età tal-popolazzjoni Maltija kulma jmur qiegħda tikber. Fl-aħħar snin saru jitwieldu ferm inqas nies minn qabel, u għalhekk għandna popolazzjoni li qiegħda tixjieħ. X'effetti pożittivi u negattivi jista' jkun hemm fuq is-soċjetà minħabba dan il-fattur? Taħseb li pajjiżna hu mħejji għal din ir-realtà u li l-Maltin, b'mod ġenerali, jirrispettaw lill-anzjani? Iddiskuti.

Jekk jogħġbok dawwar il-paġna

© Il-Bord tal-Eżamijiet tal-MATSEC jirriżerva kull dritt fuq il-mistoqsijiet u l-karti tal-eżamijiet tiegħu.

TAQSIMA B: IL-QARI **(Total: 20 marka)**

Aqra din is-silta u wara wieġeb il-mistoqsijiet.

Id-dar Maltija taqa' f'żewġ kategoriji: it-town house u, kumplimentari magħha għalkemm mhux l-istess, it-terraced house. Sa kważi 50 sena ilu, it-terraced house ma kinitx daqstant popolari. Il-popolin aktarx kien jgħix fit-town houses, li kienu djar arkitettoniċi distinti tal-belt jew raħal. Għal dawk li ftit jew xejn kienu jistgħu, il-kenn tagħhom kienu l-kerrejjiet. Kerrejja aktarx kienet tkun magħmula minn binja kbira, b'xi tlieta jew erba' sulari, bil-bitħa fin-nofs, u l-familji jgħixu madwarha. (par. 1)

Ġara li fis-sittinijiet u s-sebgħinjiet, il-ħajja tal-Maltin bdiet tirpilja minn żminijiet ta' ġuħ u għaks u, qabilhom, mill-miżerja li ġabet magħha l-gwerra. Il-parti l-kbira tal-art Maltija sa dakinhar ma kinitx għadha mittiefsa mill-gafef u l-iżvilupp. L-għelieqi kien għad għandhom valur għax kienu, qabelxejn, il-mezz ta' għajxien ta' ħafna familji. L-ispekulazzjoni u l-iżvilupp bla rażan, li għadu jifni lil dawn il-gżejjer sal-lum, kien għadu ma qajjimx rasu. Min kellu biċċa art kien jaħseb fi wliedu ħalli 'l quddiem ikollhom saqaf fuq rashom. Min ma kellux art kien jara kif jissallab u jipprova jrekken sold il-bank, jew aktarx taħt il-maduma, biex meta jikbru t-tfal jgħinhom jixtru darhom. Kien il-perjodu li tkun kburi li jkollok dar, u bdiet titwieled il-famuża frażi 'kun sid ta' darek'. Ħafna mill-ulied li esperjenzaw il-ħajja f'kerrejja xtaqu jfittxu ħajja aħjar meta jikbru, u din il-fehma komuni bejn l-ulied fuq naħa u l-ġenituri fuq oħra, welldet f'pajjiżna l-ewwel terraced houses kif nafuhom illum. (par. 2)

Mas-snin dan l-eżodu mill-ħajja tal-kerrejja kompla jikber u jiddomina tant li matul numru ta' snin il-kerrejjiet ġew kważi estinti. Tassew, il-Malti kien qabelxejn kburi li għandu familja, u t-tieni li hu s-sid tad-dar tiegħu stess. Ħasra li din il-karatteristika li wasslet għal passi kbar fil-ħajja soċjali u komunitarja tal-familja, ma damitx aktar minn ġenerazzjoni. (par. 3)

Fid-disgħinijiet beda moviment żgħir ta' spekulaturi li riedu jieklu b'żewġt iħluq billi jixtru kull dar li jsibu ħalli jdawruha f'appartamenti għall-bejgħ. Daħlu anke mentalitajiet ġodda li n-nazzjon Malti bħal donnu ta l-appoġġ tiegħu mill-ewwel għalihom, kważi, bla ebda riserva. Minflok inħaffru l-bjar għall-ħażna tal-ilma, bdejna nħaffru aktar fil-fond biex nagħmlu l-garaxxijiet. Iżda mhux biss. Sa fuq il-bejt beda jieħu sura oħra. Dik li darba kienet il-kamra tal-ħasil, jew washroom, kibret tant li llum ħadet sura oħra u bdiet tissejjaħ penthouse. U din l-idea li tgħix fl-arja tant ħadet u saret għażla preferenzjali li fi ftit żmien, penthouse saret tiswa daqs dar sħiħa u aktar! (par. 4)

Is-snin komplew igerbu. L-iżviluppaturi baqgħu jiżdiedu u dawk li sabu li ma tagħmlilhomx differenza jgħixux f'dar jew f'appartament żdiedu wkoll. Hawn min minnhom għamel dan għax uliedu kibru u żżewġu u ma kienx għad fadal skop għal ċertu kobor. Hawn min għamel hekk biex jgħin lilu nnifsu finanzjarjament u jqum minn xi esperjenza ta' miżerja. Imma hawn min mexa mal-kurrent u l-kurrent ħadu, forsi bla ma qies xejn. (par. 5)

Illum tħares madwarek u malajr tintebaħ li pajjiżna sar bħal żona industrijali. Il-krejnijiet saru jiddominaw kull belt u raħal. Saħansitra l-gżira ġawhra ta' Għawdex, b'xorti ħażina, miexja wkoll f'dan il-kurrent qawwi. Kull ħaġa fid-dinja meta tkun ibbilanċjata tkun tajba. Imma l-estremi mhuma tajbin qatt. Wasalna propju f'dak il-punt fejn id-djar tipiċi Maltin ukoll qed jisparixxu. Itik il-biki tara kull faċċata ta' dar mill-isbaħ tiġġarraf mill-gafef biex minflokha jittellgħu diversi sulari appartamenti, ilkoll fl-istess forma ta' sempliċi kaxxa. (par. 6)

Ħarsu madwarkom u araw l-appartamenti li telgħin. Bħalissa forsi sbieħ għax kollha għadhom telgħin. Biż-żebgħa friska, bl-aperturi lkoll l-istess u b'ċerti standards. X'se jiġri iżda minn dawn sa 25 u 30 sena oħra? Wisq nibża' li jekk mhu se jitkellem ħadd u juri biċ-ċar lil dan il-poplu fejn diġà wasalna u fejn sejrin b'din l-attitudni – li nħarsu biss lejn il-flus u l-ekonomija – se jkun altru minn tard wisq biex nintebħu li dak li hu Malti u li kien Malti, ħesrem se jkun intilef kollu. (par. 7)

(Addattata mill-artiklu "Nibdew mill-ġdid – Djarna, wirt Malti (12)" ta' Tonio Bonello li deher fil-gazzetta 'Il-Leħen', 13.xi.2020)

Wieġeb il-mistoqsijiet skont dak li għadek kemm qrajt.

1. Fil-karta tiegħek ikteb l-ittra tas-sentenza li hija **vera**. (2)

a. Skont l-awtur, l-appartamenti jistgħu jidhru sbieħ meta jkunu għadhom kemm inbnew biss.
b. Skont l-awtur, l-appartamenti jidhru sbieħ dejjem, anke wara ħafna snin.
ċ. Skont l-awtur, l-appartamenti minn dejjem kienu jeżistu u kienu jissejħu kerrejjiet.
d. Skont l-awtur, l-appartamenti huma djar tipiċi Maltin.

2. Fil-karta tiegħek ikteb l-ittra u n-numru tat-tweġiba t-**tajba**. (4)

a. L-espressjoni **ftit jew xejn kienu jistgħu** fis-sentenza: "Għal dawk li ftit jew xejn kienu jistgħu, il-kenn tagħhom kienu l-kerrejjiet." (par. 1) tfisser:
   i. ma kellhomx ħafna flus
   ii. kellhom ħafna flus
   iii. ma tantx setgħu jiċċaqilqu
   iv. ma kellhomx tfal

b. Il-kelma **għaks** fis-sentenza: "Ġara li fis-sittinijiet u s-sebgħinjiet, il-ħajja tal-Maltin bdiet tirpilja minn żminijiet ta' ġuħ u għaks u, qabilhom, mill-miżerja li ġabet magħha l-gwerra." (par. 2) tfisser:
   i. dwejjaq
   ii. ħsara
   iii. telqa
   iv. faqar

ċ. L-idjoma **jieklu b'żewġt iħluq** fis-sentenza: "Fid-disgħinijiet beda moviment żgħir ta' spekulaturi li riedu jieklu b'żewġt iħluq billi jixtru kull dar li jsibu ħalli jdawruha f'appartamenti għall-bejgħ." (par. 4) tfisser:
   i. jakkwistaw dar mingħand żewġ bejjiegħa
   ii. jiżviluppaw dar f'żewġt idjar oħra
   iii. jaħtfu kulma jaraw
   iv. jiksbu dar bi ftit flus

d. Il-kelma **ħesrem** fis-sentenza: "Wisq nibża' li jekk mhu se jitkellem ħadd u juri biċ-ċar lil dan il-poplu fejn diġà wasalna u fejn sejrin b'din l-attitudni – li nħarsu biss lejn il-flus u l-ekonomija – se jkun altru minn tard wisq biex nintebħu li dak li hu Malti u li kien Malti, ħesrem se jkun intilef kollu." (par. 7) tfisser:
   i. b'xorti ħażina
   ii. f'daqqa waħda
   iii. aktarx
   iv. żgur

Jekk jogħġbok dawwar il-paġna.

3. Agħmel taqsira fi kliemek ta' kif, skont l-awtur, kienet is-soċjetà Maltija fis-sittinijiet u s-sebgħinijiet. Ikteb bejn **80 u 90 kelma**. Ikteb it-taqsira f'paragrafu wieħed fil-perfett u fit-tielet persuna. (5)

4. X'taħseb li kellu f'moħħu l-awtur meta kiteb: "Kull ħaġa fid-dinja meta tkun ibbilanċjata tkun tajba. Imma l-estremi mhuma tajbin qatt"? (par. 6). Agħti raġuni għaliex taħseb hekk. (3)

5. L-awtur jidentifika numru ta' raġunijiet ewlenin li wasslu lin-nies iwaqqgħu darhom u minflok itellgħu l-appartamenti. Semmi **WAĦDA** minn dawn ir-raġunijiet kif ukoll **ŻEWĠ** soluzzjonijiet li jagħti biex insalvaw dan il-patrimonju Malti. (3)

6. Meta tqabbel il-ftuħ tal-artiklu mal-għeluq tiegħu, x'ton taħseb li qed juża l-awtur u kif qed iħossu? (3)

TAQSIMA Ċ: IL-LINGWISTIKA **(Total: 20 marka)**

Agħżel titlu WIEĦED u ikteb komponiment ta' bejn 450 u 500 kelma fuqu.

1. Maż-żmien, kull lingwa tibdel is-sens ta' xi kliem tagħha. Dan jiġri minħabba raġunijiet differenti. Uri kif iseħħ dan fil-Malti b'referenza għal numru ta' mekkaniżmi lingwistiċi li ta' spiss inħaddmu biex nagħtu tifsira ġdida lil ċertu kliem. Agħti eżempji biex tfisser sew dak li tgħid.

JEW

2. Xi jwassal f'lingwa biex jinħoloq kliem ġdid? Uri kif jiġri dan b'eżempji xierqa mill-Malti li wasslu għal neoloġiżmi varji.

IL-BORD TAL-MATRIKOLA U
TAĊ-ĊERTIFIKAT TAL-EDUKAZZJONI SEKONDARJA

LIVELL AVVANZAT TAL-MATRIKOLA
IT-TIENI SESSJONI 2021

SUĠĠETT:	**Il-Malti**
KARTA NUMRU:	II
DATA:	5 ta' Ottubru 2021
ĦIN:	mill-4:00 p.m. sas-7:05 p.m.

LETTERATURA (A)

Wieġeb it-taqsimiet **KOLLHA**.

TAQSIMA A: IL-POEŻIJA TA' OLIVER FRIGGIERI **(Total: 20 marka)**

Agħżel titlu WIEĦED u ikteb komponiment ta' bejn 450 u 500 kelma dwaru.

1. Iddiskuti l-karatteristiċi tematiċi u stilistiċi ewlenin tal-poeżiji ta' Oliver Friggieri fil-ġabra *Mal-Fanal Hemm Ħarstek Tixgħel* li jittrattaw il-politika.

JEW

2. F'għadd ta' poeżiji fil-ġabra *Mal-Fanal Hemm Ħarstek Tixgħel* Oliver Friggieri jitkellem dwar il-poeżija u r-rabta tagħha mal-ħajja. Iddiskuti.

TAQSIMA B: IL-POEŻIJA TA' SIMONE GALEA **(Total: 20 marka)**

Agħżel titlu WIEĦED u ikteb komponiment ta' bejn 450 u 500 kelma dwaru.

1. Immanuel Mifsud jgħid li fil-ġabra *Xi Drabi Mqar Persuna*, Simone Galea tagħżel li "tikteb lilha nfisha" bħala persuna. Dan tagħmlu mingħajr ma tfittex il-konfrontazzjoni bejn jien u int, jew bejn mara u raġel. Taqbel miegħu? Għaliex?

JEW

2. Fil-ġabra tagħha *Xi Drabi Mqar Persuna*, Simone Galea tidħol fi djalogu mill-bogħod mal-poeżija ta' ħames poeti li minn banda nebbħuha u mill-banda l-oħra qanqluha biex tieħu pożizzjonijiet differenti minn tagħhom. Iddiskuti.

Jekk jogħġbok dawwar il-paġna

© Il-Bord tal-Eżamijiet tal-MATSEC jirriżerva kull dritt fuq il-mistoqsijiet u l-karti tal-eżamijiet tiegħu.

TAQSIMA Ċ: L-ANALIŻI KRITIKA **(Total: 20 marka)**

Agħżel poeżija WAĦDA u ikteb komponiment ta' analiżi kritika ta' bejn 450 u 500 kelma dwarha.

F'dan it-taħrig "tirrakkuntax" il-poeżija magħżula; tagħtix sempliċiment lista tal-elementi letterarji li hemm fiha. Il-poeżija trid tistħarriġha fiha nfisha skont il-binja tagħha, jiġifieri bħala xogħol li l-forma tiegħu, b'elementi bħall-arkitettura tal-versi u l-istrofi u bħal-lingwaġġ figurattiv, twassal il-kontenut tematiku, l-assoċjazzjonijiet mentali, l-ambigwitajiet, l-allużjonijiet, l-emozzjonijiet, is-sensazzjonijiet, u l-bqija. Agħti importanza ewlenija lil elementi bħall-vuċi, it-ton, ir-ritmu, il-ħsejjes, l-għażla tal-kliem, il-metafora, is-similtudni, il-metonimija, il-metrika, il-binja tal-versi, u t-tqassim tal-istrofi, u stħarreġ fuq kollox l-effetti li dawn joħolqu.

(i)

Purtinara

Aħna biss purtinara. Dan hu xogħolna.
Mill-antiporta nirfsu 'l ġewwa u nimxu:
bieb war'ieħor, il-kmamar mifruqin
mill-kuritur. Quddiem kull waħda nieqfu.
Nittawlu 'l gewwa lejn ħajjiet li ħlomna
li stajna kellna. F'għajnejna x-xewqat
jgħumu bħal ħut li ilu li miet. Bozoz
inemnmu ħdejn is-sodod ifakkruna
l'għejew dar-riġlejn ipassu. Għejew
ma jaslu mkien f'pellegrinaġġ bla tir.

(John Aquilina, mill-antoloġija Tgħanniq Ieħor. Poeżiji mill-Iżolament)

JEW

(ii)

It-Tarf tal-Abjad

dik is-sena daħlet l-isptar darbtejn. darba għaliha u
darba
għan-nannu. kienu daħħluh l-isptar ta' malajr. ħabta
u sabta. hekk. ċumm bumm. il-mewt iġġiegħlek
tgħid il-klixejiet. u issa diġà taf li se jmutilha
nannuha – il-mewt qatt ma kienet sigriet. kien ilu
jilgħabha, ipejjep wieħed f'wieħed u telqu għall-
isptar *imma ż-żgħira ma tistax tidħol.* u baqgħet
barra ż-żgħira, tistenna, tara x'se jiġri. tara kif jimxi
l-pass tal-mewt, kif jidħol minn bejn il-purtieri
u jissikkak u jaħsdek. u f'daqqa waħda, hekk,
qabżitilha u ħadet ġirja minn bejn il-purtieri. u,
abjad. ir-ragħwa bajda ħierġa minn ħalq in-nannu
tikku ratha nieżla u fehmet xi tfisser il-kelma
ragħwa. ragħwa bajda tfur u ġismu abjad jirtogħod.
u sa ma kellha tlettax baqgħet taħseb li r-ragħwa u
r-rogħda ħaġa waħda. rawha dieħla ħdejh u ħadd ma
qalilha xejn. missierha jżomm ras missieru tixxengel,
titbandal.
dan hu missieri l-għażiż, li fih sibt il-għaxqa tiegħi.
u ma tafx hux kollox kien ħolma.
ma tafx qattx rat ragħwa bajdana daqs dik.
ma tafx u baqgħet ma tafx.
u baqgħet ta' tliet snin.

(Leanne Ellul, mill-antoloġija Tgħanniq Ieħor. Poeżiji mill-Iżolament)

L-Università ta' Malta

IL-BORD TAL-MATRIKOLA U
TAĊ-ĊERTIFIKAT TAL-EDUKAZZJONI SEKONDARJA

LIVELL AVVANZAT TAL-MATRIKOLA
IT-TIENI SESSJONI 2021

SUĠĠETT:	**Il-Malti**
KARTA NUMRU:	III
DATA:	6 ta' Ottubru 2021
ĦIN:	mill-4:00 p.m. sas-7:05 p.m.

LETTERATURA (B)

Wieġeb it-taqsimiet **KOLLHA**.

TAQSIMA A: IR-RUMANZ **(Total: 20 marka)**

Agħżel titlu WIEĦED u ikteb komponiment ta' bejn 450 u 500 kelma dwaru.

1. Feliċ, fir-rumanz *Ħelsien*, huwa karattru ewlieni li jgħaddi minn bidliet kbar. Uri dan b'rabta mal-karattri l-oħra u ma' kif tiżviluppa l-istorja.

JEW

2. Ir-rumanz *Ħelsien* ta' Ġużè Bonnici spiss jitkellem dwar il-qagħda soċjali u politika taż-żmien li fih huwa ambjentat ir-rumanz. Uri dan b'eżempji minn kif inhuma żviluppati l-karattri u mill-episodji fil-ġrajja.

TAQSIMA B: IN-NOVELLI **(Total: 20 marka)**

Agħżel titlu WIEĦED u ikteb komponiment ta' bejn 450 u 500 kelma dwaru.

1. In-novelli f'*Xemgħat* spiss iħalltu r-realtà tal-ħajja ta' kuljum mal-maġiku u l-fantastiku. Uri kif Trevor Żahra jirnexxilu jagħmel dan f'dawn ir-rakkonti tiegħu.

JEW

2. Il-qosor tal-ġeneru tan-novella jinfluwenza l-mod kif jiżviluppaw il-ġrajjiet u l-karattri. Fisser kif dan iseħħ fi wħud min-novelli f'*Xemgħat.*

Jekk jogħġbok dawwar il-paġna

© Il-Bord tal-Eżamijiet tal-MATSEC jirriżerva kull dritt fuq il-mistoqsijiet u l-karti tal-eżamijiet tiegħu.

TAQSIMA Ċ: ID-DRAMM **(Total: 20 marka)**

Agħżel titlu WIEĦED u ikteb komponiment ta' bejn 450 u 500 kelma dwaru.

1. Il-karattri fid-dramm *Karnival* jgħaddu minn proċess li fih jagħrfu lilhom infushom kif inhuma u mbagħad jinbidlu f'persuni differenti. Uri kif dan iseħħ matul id-dramm.

JEW

2. L-okkażjoni tal-Karnival tressaq lejn xulxin lil żewġ familji differenti għalkollox minn xulxin. Uri x-xebh u d-differenzi bejn dawn iż-żewġ gruppi ta' karattri fid-dawl ta' kif tiżviluppa l-azzjoni fid-dramm.

JEW

3. Il-karattru ta' Menz huwa barrani li qed jgħix f'soċjetà li fil-biċċa l-kbira ma tifhmux u ma taċċettahx. Iddiskuti din il-qagħda tiegħu fid-dettall.

JEW

4. Iddiskuti l-mod kif il-karattri fid-dramm *Menz* jaffrontaw it-tmexxija ta' Ludilla B. u r-regoli li timponi fuqhom is-soċjetà li qed jgħixu fiha.